

ALİMLERİN FAZİLETLERİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili seyirciler ve dinleyiciler!.. Hepinize mutlu günler dilerim. Cumanız mübarek olsun...

Bugün bizim için bu çekim önemli bir çekim oluyor. Çünkü ilk defa, Ak-Televizyon'umuzda cuma konuşmasını görüntülü olarak çekmiş oluyoruz. Daha önceleri Akra'da çekiyorduk. Sadece ses alınıyordu. Bu sefer görüntüyle beraber alınıyor.

Dün Medine-i Münevvere'den uçakla İstanbul'a döndük, el- hamdü lillâh... Allah gitmiş olan bütün kardeşlerimizin haclarını, umrelerini, ibadetlerini taatlerini kabul eylesin... Avf u mağfiret eylesin... Haclarını sebab-i duhûl-i cennet eylesin... Peygamber Efendimiz'in mübarek şehrini, kabr-i saadetini, mescid-i şerifini ziyaret de, Peygamber Efendimiz'in sevgisine, rızasına ulaşma vesilesi olsun...

O mevsim kapandı bu sene. Hac mevsiminin sonuna geldik. Önümüzde ki günlerde de, bu Zilhicce ayı bitecek.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Bizim takvimlere göre 8 Mayıs'ta –belki Araplar bizden bir gün önce, 7 Mayıs'ta yaparlar– hicri 1418 yılı yılbaşı, 1 Muharrem olacak. Muharrem ayı da tabii bizim için önemli dinî aylardan birisidir. Biliyorsunuz Aşûre ayıdır. Önümüzdeki haftalar sağ olursak, sâlim olursak, Allah imkân verirse, onunla ilgili açıklamaları yaparız.

Allah'a, bizlere imkân olarak bahşettiği fırsatlar ve nimetler, sayısız sonsuz lütuflar sebebiyle hamd ü senalar ederiz. Kendi stüdyolarımıza, kendi televizyon ve radyolarımıza konuşmayı, kendi kardeşlerimizin çekimiyle alıyoruz. Bu büyük bir başarı, hepimiz için büyük bir lütf, Allah'ın büyük bir ihsanı... Hamd ü senâlar olsun... Bu noktaya gelmemize yardımcı olan, katkısı olan bütün kardeşlerime, ihvanıma candan teşekkür ederim.

a. Alimler Yeryüzünün Kandilleridir

Bu hafta, Peygamber SAS Efendimiz'in alimlerle ilgili hadis-i şeriflerini okumayı düşündüm. Birisini okuyarak başlayalım...

Tabii yine râvîsi Hazret-i Ali Efendimiz olunca, ben ayrı bir sevinç duyuyorum. Hazret-i Ali Efendimiz'in rivayet ettiği hadisleri rivayet etmekten, özel bir zevk ve şevk duyuyorum. Çünkü ülkemizde, Hazret-i Ali Efendimiz'i seven çeşitli dînî anlayışlardaki kardeşlerimiz var. O bakımdan, onlar da Hazret-i Ali Efendimiz'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifi duyunca, “Demek ki bunu Hazret-i Ali Efendimiz rivayet etmiş!” diye, özel olarak ilgi duyacaklar; dikkatleri artacak ve belki daha candan kabul edecekler

diye düşünüyorum. O bakımdan, Hazret-i Ali Efendimiz'den rivayet edilmiş ilk hadis-i şerifin mübarek metnini okuyalım, aşk ile, şevk ile...

*Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm. Kàle rasûlü'llâh SAS:*¹

الْعُلَمَاءُ مَصَابِيحُ الْأَرْضِ، وَخُلَفَاءُ
الْأَنْبِيَاءِ وَوَرَثَتِي وَوَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ
(عد. وأبو نعيم عن علي)

RE. 222/15 (*El-ulemâu mesâbihu'l-ardı, ve hulefâü'l-enbiyâi, ve veresetî, ve veresetü'l-enbiyâ'*.) *Sadaka rasûlüllah, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.*

Tabi rivayetler, râvîlerin ağızlarıyla, çalışmalarıyla oluyor. Allah hepsinden razı olsun... Peygamber Efendimiz'in ifadelerini şöyle çevirebiliriz, güzel Türkçemize;

(*El-ulemâu mesâbihu'l-ard*) “Alimler, yeryüzünün nur kaynaklarıdır, kandilleridir, ışık kaynaklarıdır, lambalarıdır.”

Biliyorsunuz *âlim* kelimesi, *ulemâ* diye *cemi'* yapılıyor Arapça'da, çoğul yapılıyor. Tabii *âlimûn* diye de çoğul yapılabilir. (*El-ulemâü*) Yâni, bilgisiyle belli bir sıfat kazanmış, belli birmakama sahip olmuş, oturmuş, bilgi sahibi,

¹ Râfiî, *Ahbâr-ı Kazvin*, c.I, s.210; Hz. Ali RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.235, no:28677; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.742, no:1751,

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XIV, s.367, no:14508.

bilgi sıfatını ünvan olarak kazanmış kimseler, alimler... “Alimler yeryüzünün nur kaynaklarıdır, ışık kaynaklarıdır!” diyor Peygamber Efendimiz. Çok önemli, güzel bir benzetme...

Hakikaten nasıl karanlıkları ışıklar aydınlatırsa, lambalar, kandiller aydınlatırsa, projektörler aydınlatırsa, ışığın kuvvetine göre; alimlerin de tabii ilminin genişliğine göre etrafı aydınlatma meziyetleri, sıfatları vardır. Alimler yeryüzünün kandilleridir, lambalarıdır, projektörleridir. Karanlıkları aydınlatırlar, insanları karanlıklardan kurtarırlar. İnsanların gidecekleri yolu onlara gösterirler. Yanlış yere basmamalarını, çukura düşmemelerini, uçuruma yuvarlanmamalarını, ne yapacaklarını şaşdırmamalarını sağlarlar. Karanlıkta hiç bir yeri görmeden amaçsız, gayesiz, perişan durumda kalmamalarını sağlarlar. Çok güzel... Bu birinci sıfatları... Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifinde alimlere verilen birinci sıfat bu.

Alimlerin ikinci sıfatı: (*Ve hulefâü'l-enbiyâ*) “Peygamberlerin halifeleri.. Yani, peygamberlerin makamlarını onlardan sonra devam ettiren, o makamlarının onlardan sonra devam ettiren. O makamlardaki görevleri yapan, yapmaya devam eden, Peygamberlerin görevlerini sürdüren mübarek insanlardır. Bu da çok önemli...

Biliyorsunuz Peygamber SAS Efendimiz'den sonra Hulefâ-i Râşidîn ümmetin başında idareci oldular. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk, Ömerü'l-Faruk, Osman-ı Zinnûreyn, Aliyy-i Murtazâ,

Abdullah ibn-i Zübeyr gibi –*rıdvànu'llàhi aleyhim ecmaîn*– büyük sahabiler, Peygamber Efendimiz'den sonra ümmetin başında vazife gördüler. İslâm'ı yaydılar. Ordulara komuta ettiler. Dini konularda yöneticilik yaptılar, yol gösterici oldular. Allah onların şefaatlerine nâil eylesin...

Zaten çoğu, hal-i hayatlarında Peygamber SAS Efendimiz tarafından cennetlik oldukları müjdelenmiş, tescil edilmiş, belgelenmiş kimselerdi. Alimlerin de böyle peygamberlerin halifeleri olması, yani o makama ondan sonra geçen kimseler olması çok önemli...

Tabi alimler peygamber değildir. Peygamber Efendimiz ahir zaman peygamberidir. Hâtemü'l-enbiyâ, hâtemü'r-rusûldür. Kendisine kitap indirilmiş peygamberlerin ve kendisine kitap indirilmemiş olup eski peygamberlerin şeriatını devam ettiren enbiyânın ve mürsellerin, rusûllerin; hepsinin sonuncusudur. Ondandır, (*men lâ nebiyye ba'dehû*) kendisinden sonra bir peygamber gelmesi bahis konusu değildir. Ahir zaman peygamberidir. Dünyanın sonuna kadar peygamberliği, hükmü, devresi, nurlu çağı, asr-ı saadeti, Devr-i Muhammedî'si devam edecek. Ondandır halifeleri, o makamda ümmete hizmet eden insanlar kimler oluyorlar?.. Alimler oluyorlar... Bu çok önemli ve alimler için çok kıymetli bir sıfat.

(*Ve veresetî*) “Ve benim vârislerimdir!” buyuruyor Peygamber Efendimiz. Biliyorsunuz *varis*, bir insanın vefatından sonra onun sahip

olduğu mala, mülke hissesi nisbetinde sahip olan kimse. Miras yoluyla kendisine intikal ettiği kadarıyla; yüzde kaç intikal edecekse onlara sahip olan kimse demek.

Peygamber Efendimiz arkada büyük bir mal bırakmadı zaten. Hakîkî malı, hazineleri Peygamber SAS Efendimiz'in ulûm-u dîniyyedir, mânevi ilimlerdir, Kur'an ilimleridir. Şeriattır, şeriatın ahkâmıdır. Takvâ yolunun, ihsân yolunun incelikleridir. İşte bütün incelikleri hadis-i şeriflerle tarif edilen dinî bilgilere sahip olan alimler, Peygamber Efendimiz'in vârisleri oluyor. İlim de ne kadar ileri gitmişse, mirastaki hissesi de o kadar çok olmuş oluyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi, Peygamber SAS Efendimiz Hazretlerinin o güzel manevi ilimlerine, onun istediđi vech ile varis olanlardan eylesin...

(*Ve veresetü'l-enbiyâ*) “Öteki peygamberlerin de varisleridir!” Bu çok güzel bir sıfat! Peygamberlerin halifeleri oluyor alimler, bir de varisleri oluyorlar.

Biliyorsunuz bütün peygamberler Allah'ın yeryüzüne görevli olarak gönderdiği insanlardır. Biz müslümanlar bir bütün içerisinde meseleyi çok güzel görüyoruz. Başkaları gibi yarım yamalak görmüyoruz. Birisini kabul edip, ötekisini reddetme durumunda değiliz; çok şükür, el-hamdü lillâh... Hazret-i İsâ'yı da seviyoruz, başımızın tacı biliyoruz, çoluk çocuğumuza onun ismini verebiliyoruz. Hazret-i Mûsa'yı da seviyoruz. Hazret-i İbrâhim'i de

seviyoruz, Adem AS'ı da Nuh AS'ı da, cümle ismini bildiğimiz peygamberleri seviyoruz. Bilmediklerimize hürmet ediyoruz.

Onların hepsinin varisleri oluyor alimler. Ne mutlu!.. Hepimiz olabilirsek alim olalım! Çocuklarımızı alim yetiştirebilirsek, alim yetiştirmeye çalışalım!..

b. Alimler Peygamberlerin Varisleridir

Buradaki sıfatlardan sonra, ikinci bir hadis-i şerifle devam etmek istiyorum. Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:²

الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ يُحِبُّهُمْ أَهْلُ
السَّمَاءِ وَتَسْتَغْفِرُ لَهُمُ الْحَيْتَانُ فِي الْبَحْرِ
إِذَا مَاتُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

(أبو نعيم، و الديلمى، وابن النجار عن البراء)

RE. 222/17 (*El-ulemâü veresetü'l-enbiyâ', yuhibbühüm ehlü's- semâ', ve testağfiru lehümü'l-hîtanü fi'l-bahri izâ mâtû ilâ yevmi'l-kiyâmeh.*)

Buhadis-işerifedeyine, “Alimlerpeygamberlerin varisleridir.” diye ilk cümlecik... Hadis-i şerifin başı böyle. Alimler peygamberlerin varisleridir. İlim mirasının, peygamberlik bilgilerinin, din bilgilerinin varisleridir. O vazifeyi yapmakla

² Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.75, no:4209; Berâ ibn-i Âzib RA'dan.

da yükümlülerdir tabii. Bunları Allah sever, Peygamber Efendimiz sever... Ama ayrıca, (*yuhıbbühüm ehlü's-semâ'*) “Onları gök ehli de sever.”

Gök ehli deyince, gökteki varlıklar neler olabilir? Melekler olur, melekler sever her rütbesiyle... En büyük meleklerden, sayısız melekler kadar melekler severler. Bir de gökte yıldızlar var, baktığımız zaman gördüğümüz gök cisimleri var, görmediğimiz varlıklar var fezâda... Bildiğimiz, bilmediğimiz bütün bu varlıklar alimleri sever.

(*Ve testağfiru lehümü'l-hîtânü fi'l-bahr*) “Denizdeki balıklar da onlara istiğfar ederler.” Yâni, “Yâ Rabbi, bunu avf u mağfiret eyle... Bu alim çok iyi bir alim, çok mübarek bir insan. Yâ Rabbi, bunu bağışla!” diye, o alim lehine mağfiret talep ederler Cenâb-ı Hâk'tan. (*İzâ mâtû ilâ yevmi'l-kıyâme*) “Öldükleri zaman, kıyamet gününe kadar...” Yâni, kabre konulduklarından itibaren böyle, “Affet yâ Rabbi, mağfiret eyle yâ Rabbi, lütfeyle yâ Rabbi, kerem eyle yâ Rabbi!” diye alimlere dua ederler. Denizdeki balıklar bile ve gökteki varlıklar...

Gökteki varlıkların içinde tabii, geriye dönerek hatırlıyoruz; kuşlar var, böcekler var, kelebekler var. Demek ki, bütün dağlar, taşlar, kuşlar, balıklar, âhûlar, ceylanlar, her çeşit varlıklar alimleri seviyorlar ve Allah'a onlar için dua ediyorlar. Ne kadar güzel vasıflar alimler için, ne kadar hoş şeyler...

c. Alimler Mahlûkatın Emanet Edildiği Kimselerdir

Bir hadis-i şerif daha okuyalım. Enes RA'dan:³

الْعُلَمَاءُ أَمْنَاءُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ

(القضاعي، كر. عن أنس)

RE. 222/18 (*El-ulemâü ümenâu'llâhi alâ halkihî*) “Alimler, yarattığı halklar, mahlûkat üzerine Allah'ın emin kullarıdır, güvenilir kullarıdır, emanet edilmiş kullarıdır. Kendilerini halk emanet edilmiş kullardır.” *Emin*, kendisi güvenilir olan mânâsına değil. Yani şu adam emin bir adam diyoruz. Yani güvenilir filân manasına. Burada *emin*; kendisine bir şeyler verilip emanet edilebilen insan demek. Yanınızda kıymetli eşyalar oluyor, götürüyorsunuz itimat ettiğiniz, emin gördüğünüz bir kimseye veriyorsunuz.

“—Bunları al, ben sonra gelip senden bunları geri alacağım!” diyorsunuz, emanet veriyorsunuz.

Emin kimse, kıymetli şeylerin emanet edildiği kimse mânâsına burada.

“Allah'ın mahlûkatı üzerine, Allah'ın mahlûkatını kendilerine emanet ettiği kişilerdir, alimler aynı zamanda...” Bu önemli. Yâni, Allah'ın yaratıkları kullar ve diğer varlıklar, cinler; görünmeyen varlıklar da dahil. Tabii Peygamber Efendimiz *Rasûlü's-sakaleyn* idi;

³ Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.100, no:115; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XIV, s.267, no:1573; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.235, no:28675; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.65, no:1749; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIV, s.366, no:14505.

inse ve cinne peygamberdi, sevgili kardeşlerim! Önemli, bunların emanet edildiği kimseler oluyor alimler. Çünkü onlar alim olmadıkları için ayetleri, hadisleri, dinin ahkâmını bilmezler. Bu bir ihtisas meselesi... Okumamışlardır, tahsilini yapmamışlardır. Doktordur, mühendistir, askerdir ama, din alimi değildir. O zaman, alim onlara doğru yolu gösterecek.

“—Bakın şu helâldir, bu haramdır. Bu yasaktır, bu sevaptır. Şunu yapın, bunu yapmayın! Bunu yaparsanız Allah sever, bunu yapmazsanız Allah sevmez...” diye bilgi verecek. Bu konuda mütehassıs olan o.

Onun için, Allah kullarını o alimlere emanet etmiş.

Alimlere:

“—Bak bu kullarıma iyi sahip olun, bunları zayi etmeyin, dağıtmayın!” diye buyurmuş oluyor bir bakıma...

O bakımdan alimlerin bu sorumluluğu da hissetmesi lâzım! Halk kendisine emanet olmuş olduğu için, Allah emanet ettiği için; halkı korumakla görevli... Halkın günahlara sapmamasını sağlamakla, halkı irşad etmekle, doğru ve güzel şeyleri onlara öğretmekle, yanlışları söylemekle görevli oluyor alim. Bu da çok önemli bir vasıf... Bu da sorumluluk yüklüyor alimlere... Çok sorumluluk yüklüyor. Alimler çok sorumlu insanlardır.

d. Alimler Önderlerdir

Bir hadis-i şerif daha ekliyoruz. Yine Enes RA'dan:⁴

الْعُلَمَاءُ قَادَةٌ وَالْمُتَّقُونَ سَادَةٌ وَمَجَالِسُهُمْ زِيَادَةٌ

(ابن النجار عن أنس)

RE. 222/19 (*El-ulemâükâdetün, ve'l-mütteküne sâdetün, ve mecâlisühüm ziyâdetün.*) “Alimler kâidlerdir. Yâni insanları sevk eden, yöneten kılavuzlardır, komutanlardır.”

Arapça'da *kâid*; *kâde-yekûdu-kıyâdeten*, komutanlık etmek; bir grubu alıp, başında önder olarak, komutanı olarak alıp götürmek anlamında bir fiil. *Kâdetün* sözü de, *kâid* kelimesinin çoğulu oluyor. Yani alimler önderlerdir, komutanlardır. Yâni halkı doğru yola, güzel noktaya, iyi amaçlara onlar götürecekler.

(*Ve'l-mütteküne sâdetün*) “Müttakîler de, yâni takvâ ehli, Allah'tan korkan, tir tir titreyen, günah işlemeyen, hata etmemeye çalışan, edebli, zarif öyle düşünceli hassas insanlar seyyidlerdir.” *Sâdet* kelimesi de, seyyidler demek. Biz edebiyat tarihimizde, daha çok *sâdât* diye kullanmışız. Siz de duymuşsunuzdur

⁴ İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *el-Leyâlî ve'l-Eyyâm*, c.I, s.16, no:6; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.236, no:28678; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.737, no:1746;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XIV, s.367, no:14507.

Mevlid'ler okunurken:

“—*Seyyidü's-sâdât ve şefîu'l-usât fi yevmi'l-
arasât, Muhammed- i Mustafâ rà salevât!*”

[Seyyidlerin efendisi, arasat gününde àsîlerin şefaathçisi, Muhammed Mustafâ için salevât getirin!] diye, hani Mevlid arasında salevat emredilir ya...

Seyyidü's-sâdât; sâdâtların seyyidi, efendilerin efendisi... Tabi biz *sâdât* diye, *elif-te* ile kullanıyoruz, açık te ile. *Sâdetün* de, sâdât mânâsına, yâni seyyidler demek.

“Müttakîler de seyyidlerdir. Yâni, mânevî bakımdan soylu kişilerdir.” Çünkü takvâ asıl soyluluktur, asıl asalettir. İnsanlar müttakî oldu mu, yoksul da olsa, varlıksız da olsa, soylu kişi oluyor. Basit bir kimse de olsa, bir yetim de olsa, anasız, babasız da olsa; Allah indinde soylu oluyor, Allah indinde asaletli olmuş oluyor.

Alimler komutanlardır, sevk edecekler insanları; müttakî insanlar, takvâ ehli kullar da, yani dervişler, şeyhler, sûfîler, Allah'tan korkan ârif, zâhid insanlar; bunlar da efendilerdir, seyyidlerdir.

(*Ve mücâlesetühüm ziyâdetün*) “Bunlarla oturmak, bunların meclislerine gelmek, onları ziyaret etmek; ‘Nasılsınız efendim?’ filan demek, veya demese bile, neler söylüyorlarsa diz çöküp, edeble, hürmetle onları dinlemek, dînî bakımdan bilgilerinin artmasına, mânevî bakımdan sevapların kazanılmasına sebep olur.

Burada da alimlerin meclislerine gitmek, müttakîlerin ziyaretine gitmek, onlarla tanışmak; onların sözlerinden, sohbetlerinden istifade etmek tavsiye edilmiş oluyor.

e. Alimler Üç Çeşittir

Şimdi bu kadar methedilen alimlerin, tabii çeşitleri var. Etrafınızda bugün yaşayan insanları incelediğiniz zaman, bunları çeşit çeşit olarak görürsünüz. Meselâ, üniversite profesörü diyoruz; profesörler çeşit çeşit... Hoca diyoruz, vaiz diyoruz, müftü diyoruz; bunlar da çeşit çeşit oluyor. Gül bahçesinde veya kırlarda, bağlarda, bostanlarda nasıl çeşitli çiçekler oluyorsa, onlar gibi çeşit çeşit...

Bakalım çeşitleri nelermiş, Peygamber SAS Efendimiz'den çeşitleri hakkında bir hadis-i şerif daha rivayet etmek istiyorum size. Enes RA'dan yine... Üç hadis de Enes RA'dan oldu. Şöyle buyurmuş Peygamber Efendimiz:⁵

الْعُلَمَاءُ ثَلَاثَةٌ رَجُلٌ عَاشَ بِهِنَّ النَّاسُ وَعَاشَ

بِعِلْمِهِ وَرَجُلٌ عَاشَ بِهِنَّ النَّاسُ وَأَهْلَكَ نَفْسَهُ

⁵ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.76, no:4212; Enes ibn-i Mâlik RA'dan. Dârimî, *Sünen*, c.I, s.114, no:361; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VII, s.242, no:35698; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.V, s.121; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, I, s.226; Ebû Müslim el-Havlânî Rh.A'ten.

Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.I, s.254, no:20472; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXVIII, s.306; Ebû Kılâbe Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.181, no:28941; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIV, s.367, no:14506.

وَرَجُلٌ عَاشَ بِعِلْمِهِ وَلَمْ يَعِشْ بِغَيْرِهِ

(الديلمى عن أنس)

RE. 222/20 (*El-ulemâü selâsetün: Racülün àşe bihi'n-nâsü ve àşe bi-amelihî, ve racülün àşe bihi'n-nâsü ve ehleke nefsehû, ve racülün àşe bi-ilmihî ve lem yaîşe bihî gayruhû.*)

Üç ayırmış Peygamber Efendimiz alimleri...
Alimler üçtür diyor ve sıralıyor:

(*Racülün*) “Bir tanesi şudur: (*Àşe bihi'n-nâs*) İnsanlar onun sayesinde yaşamışlardır. (*Ve àşe bi-amelihî*) O da işlediği hayrat, hasenat ve amel-i sâlihler dolayısıyla yaşamıştır!” Ama buradaki yaşamak, hoş yaşamak, ne hoş yaşamak, ne güzel hallere erişmek mânâsına... Yani kendisi ilmi ile amel, başkalarına da ilmini öğreten; başkasına da faydalı olan, kendisine de faydalı olan alim. Bir cins alim bu. Hem kendisi ilmini hayatında uyguluyor, Allah'ın sevgili kulu oluyor. Hem de Allah'ın başka kullarına İslâm'ı öğretiyor, edebi, ahlâkı öğretiyor. Başkalarına da faydalı oluyor. İnsanlar da ondan istifade ediyorlar, mânevî hayatları canlanıyor.

Biliyorsunuz, insan yaşasa bile, mânevî hayatı kötü oldu mu, tam olmadı mı, eksik oldu mu, olumsuz oldu mu; kalbi ölmüş diyoruz. Hatta, “İnsanlar uykudadır, ölünce uyanacaklar.” deniliyor hadis-i şeriflerde. Demek ki, zahirde geziyor gibi görünmek bir şey değil; kalbi ölmüşse insan canlı sayılmıyor. Ama alim, hakîkî alimse; capcanlıdır, dipdiridir, mânevî hayatla dipdiridir ve başkalarını dipdiri yapıyor,

canlandırıyor. Birinci alim bu. En üstünü de budur. Hem kendisi ilminden istifade ediyor, hem de başkalarını istifade ettiriyor. Topluma faydalı, olumlu, tesirli bir alim.

İkincisi: (*Ve racülün âşe bihi'n-nâsü, ve ehleke nefsehû*) “İlmi var bu ikinci tip alimin, ilmi var; insanlar bu ilimden istifade ediyorlar, göz yaşlarıyla onu dinliyorlar; ‘Tamam, Allah’ın emrini tutalım, rızasını kazanalım!’ diyorlar. Doğru yollara giriyorlar ve onlar mânevî hayatı kazanıyorlar. İslâmi bakımdan güzel yaşamlara eriyorlar, iyi insan oluyorlar.

Ama; (*ve ehleke nefsehû*) “Alim ilmini uygulamıyor, kendisini helâk ediyor.” Evet, alim ilmini kendi üzerinde uygulamaz, söyle- diklerini tutmazsa, “Halka verir talkını, kendi yutar salkımı!” dedikleri gibi halk tekerlemesinde; söylediklerinin aksini yaparsa, o zaman kendini helâk etmiş olur. Yâni bilgi doğrudan doğruya insanı kurtarmıyor, puan kazandırmıyor. Bilgiyi uygulamak insana derece kazandırıyor. Uygulamazsa sorumlu oluyor:

“—Başkasına söyledin de, niye kendin tutmadın?” diye sorumlu oluyor.

Bir cins alim de böyledir. Başkasına güzel şeyler söylüyor ama, kendisi yapmıyor. Başkalarını canlandırıyor, başkalarına faydalı oluyor ama, kendisini mahvediyor.

(*Ve racülün âşe bi-ilmihî, ve lem yaiş bihî gayruhû*) Üçüncü tip alim de, “İlmiyle kendisi istifade ediyor, yaşıyor.” Tamam, iyi bir insan,

kendi halinde, sessiz sedasız, etliye sütlüye, kimseye karışmaz... Evinden camiye gider, veya işine gider gelir, helâlinden para kazanır... Ama başkasına faydası olmuyor.

Bu da bir bakıma olumsuz bir kişi, çünkü başkalarına tesiri, faydası olmuyor. O bakımdan eksik, yarım bir kimse ama, hiç olmazsa kendisi kurtarıyor.

En iyisi, insanın hem kendisinin iyi olması, hem de başkasının iyi olmasına sebep olacak bir canlılık içinde, gayret içinde, faaliyet içinde bulunması.

Üç çeşit alim..

f. Alimlerin Bozulması

Bu alimlerden bazılarını anlatan bir hadis-i şerif daha var. Onu da okuyarak sohbetimi tamamlamak istiyorum, sevgili kardeşlerim! Bu hadis-i şerif de biraz uzunca... Yine alimlerle ilgili. Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:⁶

الْعُلَمَاءُ أَمْنَاءُ الرُّسُلِ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ وَاعْتَزِلُوهُمْ
وَبَلِغْظِ الدَّيْلِمِ وَاجْتَنِبُوهُمْ مَا لَمْ يُخَالِطُوا
السُّلْطَانَ وَيَدَاخِلُوا الدُّنْيَا فَإِذَا خَالَطُوا السُّلْطَانَ

⁶ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.75, no:4210; İbn-i Ebî Hâtim, *İlel*, c.II, s.137, no:1906; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Fazîletü'l-Âdilîn*, c.1, s.185, no:57; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.327, no:28952, 29083; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.84, no:1748;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XIV, s.366, no:14504.

وَدَخَلُوا الدُّنْيَا فَقَدْ خَانُوا الرُّسُلَ فَأَحْذَرُوهُمْ

(الحسن بن سفيان، ع. ك. في تاريخه، والقاضي أبو الحسن بن أحمد الأسد في المالیه، وأبو نعیم، والديلمی، والرافعی عن أنس)

RE. 222/16 (*El-ulemâü ümenâü'r-rusüli alâ ibâdi'llâh, va'tezilûhüm –ve bi-lâfzı'd-deylemî: ve'ctenibûhüm— mâ lem yuhâlitu's-sultân, ve yudâhilü'd-dünyâ. Feîzâ hàletu's-sultâne ve dehalü'd-dünyâ, fekad hânu'r-rusüle; fa'hzerûhüm.*)

Bu da, işin bir başka yönüne ışık tutan bir hadis-i şerif. Bunu da izah edelim, çünkü bu da gerekli! Hani ben hiç sevmiyorum; bir işin sadece güzel tarafını, tatlı tarafını anlatıp, öbür tarafını, madalyonun arka tarafını anlatmamayı doğru görmüyorum. İlmin tamam olması için, her şeyi iki yönüyle anlatmak lâzım! Yani olumlu tarafları da anlatmak lâzım, olumsuzluklar varsa onları da anlatmak lâzım! Mükâfatları da anlatmak lâzım; cezalar, kötü sonuçlar varsa, onları da ikaz etmek lâzım!.. Bu hadis-i şerif öyle bir hadis-i şerif.

Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz: (*El-ulemâü ümenâü'r-rusüli alâ ibâdi'llâh*) “Alimler Allah’ın kulları üzerine peygamberlerin emanetçileridir. Emin kişilerdir, yani Peygamberler ümmetlerini alimlere emanet etmişlerdir.” “Aman benim ümmetimi koru, aman ümmetime iyi hizmet et!” demiş gibi oluyor. (*Va'tezilûhüm*) “Onlara ilişmeyin! Onları üzmeyin, onları ezâlandırmayın, onlara sataşmayın!” gibi bir mânâ var burada. “Ayrılın onlardan, yâni onlara eza, cefa etmek tarafını tutmayın!”

Deylemî'nin rivayetindeki söz de, (ve'ctenibûhüm) "Onlardan sakının!" Boynu büküktür. Kendisi affedici olsa, merhametli olsa, beddua etmese bile; Allah kendi evliyasına, alimlerine kötü muamele eden, eza, cefa edenleri cezalandırır. İntikam alır. Onun için, onlardan sakınmak da lâzım! Bir insan peygamberin aleyhinde bulunursa, başına taş yağar, yıldırım yağar. Tarihte var misalleri... Böyle bir mübarek alimin de aleyhinde olursa, sonunda belâsını bulur, cezasını çeker. Sakınmak lâzım!..

"Onlardan sakınınız!" Ne kadar, hangi müddetçe?.. (Mâ lem yuhàlitu's-sultàn) "Sultan ile haşır neşir olup, düşüp kalkmadığı müddetçe!.." (Ve yudâhilü'd-dünyâ) "Dünya işlerine, menfaatlerine dalmadığı müddetçe!"

Burada önemli bir husus var: Sultan ile düşüp kalkmak... (Feîzà hàletu's-sultàn) "Sultan ile ahbaplık kurar, düşer kalkarlarsa; (ve dehalü'd-dünyâ) ve dünya işlerine, menfaatlerine dalarlarsa; (fekad hânu'r-rusül) o zaman, kendilerine ümmetlerini emanet etmiş olan peygamberlere hıyanet etmiş olur bu alimler. (Fahzerûhüm) O zaman onlardan korunun! Onlar tehlikeli mahlûklardır. Onlar insanı kötü yerlere götürürler. İnsanlara zararlı olurlar." demek. Bu da önemli bir husus...

Şöyle oluyor. Meselâ, başka ülkelere gidiyoruz, karşılaşıyoruz;

—ülkenin ismini söylemeyelim— yaşayanlar, duyanlar bilirler.

Tarihten de bilebilirsiniz, duymuşsunuzdur, okumuşsunuzdur. *Sultan* tabii, emri dinlenen kişi demek... Emrinde güç kuvvet var, iktidar var. Emrettiği zaman, yapılıyor. Elini çırdığı zaman nöbetçiler geliyor. “Şunu asın, kesin!” dediği zaman; asıp kesiyorlar. Eski devirde öyleymiş. Şimdi de yine tabii meselâ bir bakan, bir reisi-cumhur, bir komutan, güçlü kuvvetli, iktidarlı bir insan demektir.

Şimdi, bunların yanına gidiyor bazı insanlar. Niçin gidiyorlar?.. Onların beğenisini kazanmak için, takdirini kazanmak için; onların suyunca, onların arzusuna göre, keyfine göre konuşarak onları avlamak için... Onlara kendilerini sevdirmek için... Neden?.. Onlar iktidar sahibi oldukları için, arkasından kendilerini severlerse; mevki verirler, makam verirler, maddî imkân verirler, menfaat sağlarlar diye; tatlı diye, sultanların sarayları güzel diye, keseleri verdikleri zaman bir kese altın veriyorlar filan... İhya oluyor insanlar.

Tabii bu yüzden, dünya menfaati sebebiyle gidip onların yanına yanaşanlar, her söylediğine;

“—Evet efendim, münasiptir efendim, doğru buyurdunuz efendim!” gibi dalkavukluk edip, alkışlayanlar olmuş tarih boyunca...

Bunu kitaplardan okuyoruz. Şimdiki zamanda da yine olabilir. Bir genel müdürün, bir başkanın, bir reisin, bir yöneticinin, bir müdürün böyle etrafına toplanan insanlar olur.

Alim böyle yapmayacak. Alim Allah'ın görevli kulu olduğu için, alim dâimâ hakkı söyleyecek. Dünya menfaatini düşünmeyecek,

saltanatı düşünmeyecek, saltanat erbabından sağlayacağı menfaatleri düşünmeyecek!.. Menfaatlerine göre hareket etmeyecek, hakkı söyleyecek!.. Çünkü, karşısındaki insan, belki o alim öyle söyledi diye o işi ondan yapacak, bütün sorumluluk alime gelecek. Doğruyu söylemesi lâzım!

Hatta sultan zalim bile olsa;

أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةٌ حَقٌّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ

د. ه. عن أبي سعيد؛ حم. ه. طب. عن أي أمامة؛ ن. عن سمرة؛ حم. ن. هب. ض. عن طارق مرسال

RE. 76/11 (*Efdalü'l-cihâd, kelimetü hakkun inde sultânin câir.*)⁷

⁷ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.527, no:4344; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.471, no:2174; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1329, no:4011; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.19, no:11159; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.551, no:8543; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.352, no:1101; Hâmidî, *Müsned*, c.2, s.331, no:752; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.247, no:1286; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.358, no:1448; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XXXIII, s.305; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1330, no:4012; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.282, no:8081; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.166, no:1596; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.93, no:7581; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.248, no:1288; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.480, no:3326; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.V, s.176; Rûyânî, *Müsned*, c.III, s.337, no:1161; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.VI, s.370; Ebû Ümâme RA'dan.

Neseî, *Sünen*, c.VII, s.161, no:4209; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.314, no:18850; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.435, no:7834; Ziyâü'l-Makdîsî, *el-Ehâdîsü'l-Muhtâre*, c.III, s.230, no:123; ed-Dûlâbî, *el-Künâ ve'l-Esmâ'*, c.I, s.238, no:427; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XXIV, s.421, no:2939; Târîk ibn-i Şihab Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.64, no:5511 ve c.XV, s.923, no:43588; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.172, no:457; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.V, s.198, no:3981.

“Cihadın en üstünü, cevr u cefa edici, zâlim bir sultanın karşısında hak sözü söylemektir.” diye, alim hakkı söyleyecek:

“—Bu doğru değildir! Bu zulümdür. Bunu Allah sevmez, şunu yaparsan günah olur. Bak kimse seni engelleyemiyor, bunu yapı- yorsun ama, sonra bunun çok cezasını çekersin, belâsını bulursun!.. Çoluk-çocuğunda çıkar, kendinde çıkar, pişman olursun, perişan olursun!” diye, doğruyu söylemesi gerekiyor, aziz ve sevgili kardeşlerim, sayın dinleyiciler ve seyirciler!..

Bütün bunlardan, anlattıklarımızdan sonuç çıkartmak gerekirse: İslâm’da ilim çok kıymetli... Alimin derecesi çok yüksek; hem maddî bakımdan yüksek, hem de mânevî bakımdan yüksek... Mânevî bakımdan Allah indinde çok sevgili, mahlûkat arasında çok itibarlı; yerdeki gökteki varlıklar, hepsi kendisini seviyor, kendisine dua ediyorlar. Ahirette de yüksek makamlara erecek!.. Peygamberlerle arasında, bir peygamberlik derecesi farkı var.

Öbür bakımlardan, dereceleri çok yüksek olacak öteki bütün insanların hepsinden...

Acaba şehidlerden de yüksek mi olacak alimlerin derecesi?.. Daha yüksek olacak!.. Çünkü Allah-u Teâlâ Hazretleri şehide soracakmış:

“—Sen şehidliğin sevabını kimden öğrendin de, böyle Allah yoluna canını feda ettin?” diye.

O da diyecekmiş ki:

“—Hoca efendiden duydum, alimden duydum.

Onun için şehidliği arzu ettim, heves ettim. Allah yolunda canla, başla çarpıştım. Hudutlarda bekçilik yaptım, savaşlarda kahramanca savaştım. Sonunda canımı feda ettim, şehid oldum!..”

“—Tamam, sen bunu alimden öğrendiğin için, o senden daha üstün. O daha önce cennete girecek, onun makamı daha üstün olacak.” diye buyrulacak.

Makamı yüksek alimin, fakat alimin sorumluluğu var. Ümmet alimlere emanet edilmiş, alim her zaman doğruyu söyleyecek. Hayatı bahasına doğruyu söyleyecek, haktan ayrılmayacak. Dünya menfaatini düşünmeyecek, dünya menfaati için yağcılık yapmayacak.

Dün akşam arkadaşlarla konuşuyorduk, biraz latifeli yollu, hiciv yollu sohbet ettik. “Alim yağcılık yaparsa...” diye geçti söz. Ondan sonra tabii hayvânî mi, nebâti mi diye konuştuk. Nebati yağ, hayvani yağ diye arkadaşlar gülüştüler. Yağcılık yapmayacak, doğruyu söyleyecek. Çünkü, herkes onu kaynak olarak biliyor, ondan doğruyu öğrenmek durumunda...

O halde ilim çok yüksek olduğundan, kendimiz alim olmaya çalışalım!..

g. Kırk Tane Hadis Öğrenen Kimse

“—Bir insan bu yaştan sonra, kartlaştıktan sonra alim olabilir mi?” diyebilir yaşlı bir kimse, içinizde... Allah uzun ömür versin!.. Ben yaşlıları da yaşlı saymıyorum.

Bazen Hocamız söyledilerdi:

“—İnsanın gönlü ihtiyarlamaz evlâdım! Gönlü genç kalır.” derdi.

Hele imanlı, irfanlı olursa; gönlü çok delikanlı gibi kalır bir insanın. Onun için ak sakallı, beli kambur delikanlı olabilir insan... Alim olmak için ille üniversiteye gidip, doktora yapıp, doçent olup, profesörlüğe yükselmek şartı yoktur İslâm'da... Alim olmak için; insan takvâ ehli olursa, ahlâkını düzeltirse, özü sözü doğru olursa, dosdoğru yürürse; o tamam, “O bildiğiyle amel ediyor, Allah’ın rızasını kazanacak şekilde yürüyor.” diye alimler sınıfına girer.

Bir de bazı hadis-i şerifler var. Râvîleri, senedinin kuvveti bakımından çeşitli sözler söylenmiş ama yine de ümit verici hadis- i şerifler:

1.Ebû Nuaym el-İsfahânî Hz. Ali RA Efendimiz'den rivâyet etmiş:⁸

مَنْ تَعَلَّمَ أَرْبَعِينَ حَدِيثًا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ لِيُعَلِّمَ

بِهِ أُمَّتِي فِي حَلَالِهِمْ وَحَرَامِهِمْ حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ

الْقِيَامَةِ عَالِمًا

(أبو نعيم عن علي)

RE. 413/10 (Men tealleme erbaîne hadîsen ibtiğâe vechi'llâh, li- yuallime bihî ümmetî fî helâlihîm ve harâmihîm) “Kim ümmetime

⁸ Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.294, no:28853; Câmiü'l-Ehâdîs, c.XX, s.166, no:21794.

dinimizin helâllerini, haramlarını öğretmek için, Allah'ın rızasını kazanmak öz niyetiyle, kırk tane hadis öğrenirse; (*haşerahu'llàhu yevme'l-kıyâmeti àlimâ*) Allah onu kıyamet gününde alimler zümresinden haşreder, alimler gibi ahirette itibar görür.”

2. Abdullah ibn-i Amr ibnü'l-Âs RA'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:⁹

مَنْ كَتَبَ عَنِّي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا رَجَاءً أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ
لَهُ غَفَرَ لَهُ وَأَعْطَاهُ ثَوَابَ الشُّهَدَاءِ

(ابن الجوزى فى العلل عن ابن عمرو)

RE. 440/12 (*Men ketebe annî erbaîne hadîsen*)

“Kim benden duyduğu kırk hadisi yazarsa, benden duyduğu şeyler arasından kırk tane hadis yazarsa; (*recâen en yağfira'llàhu lehû*) Allah'tan günahlarını afv ü mağfired etmesini umarak, sevabını Allah'tan bekleyerek, mağfired olunmayı umarak böyle kırk hadis yazarsa; (*gafera lehû*) Allah onun günahlarını mağfired eder, (*ve a'tâhu sevâbe's-şühedâ'*) ve ona şehidlerin sevabı gibi sevap verir.”

Demek ki öğrenecek, yazacak, tesbit edecek, kitap haline getirecek ve yayınlıyacak; dinlenecek, öğrenilecek, uygulanacak.

⁹ İbnü'l-Cevzî, *İlel*, c.I, s.124, no:176; Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

3. Başka bir rivayette de şöyle buyruluyor:¹⁰

مَنْ حَفِظَ عَلَى أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا فِيمَا يَنْفَعُهُمْ
مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ بَعَثَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْعُلَمَاءِ

(مب. عن أبي هريرة)

(*Men hafiza alâ ümmetî erbaîne hadîsen fîmâ yenfeuhüm min emri dînihim*) [Kim ümmetime dînî konularda faydalı olması için kırk tane hadis-i şerifi ezberlerse, (*beasa'llàhu yevme'l-kıyâmeti mine'l-ulemâ'*) Allah onu, kıyamet gününde alimlerden bir kimse olarak ba'seder, diriltir.]

4. Enes RA'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber SAS Efendimiz şöyle buyuruyor:¹¹

مَنْ حَمَلَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا بَعَثَهُ اللَّهُ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَعِيهَا عَالِمًا

(عد. عن أنس)

¹⁰ Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, c.II, s.270, no:1725; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.VIII, s.45, no:595; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.150; Ebû Hüreyre RA'dan. İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.1081; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.VI, s.483, no:8840; Nüveyre RA'dan.

Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, c.II, s.270, no:1726; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.II, s.133; İbn-i Asâkir, *Erbaüne Hadîsen*, c.I, s.21, no:1; Ebü'd-Derdâ RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.134; İbn-i Asâkir, *Erbaüne Hadîsen*, c.I, s.22, no:2; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

¹¹ İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.56; İbnü'l-Cevzî, *İlel*, c.I, s.125, no:181; Enes ibn-i Malik RA'dan.

(*Men hamele min ümmetî erbaîne hadîsen*)
[Benim ümmetinden kim kırk tane hadis-i şerifi ezbere bilirse, (*beasehu'llàhu yevme'l-kıyâmeti fakîhen àlimen*) Allah onu kıyamet gününde, fakîh ve alim olarak haşır eder.] Yâni, alimler zümresine katar, onlardan eyler.

Demek ki, aslında alim sıfatını kazanmak herkes için mümkündür aziz ve sevgili kardeşlerim!.. Ayetleri, hadisleri öğrenirsek, uygularsak; ahlâkımızı düzletirsek, güzel ahlâklı, müttakî bir müslüman olursak; Allah bizi de alim sınıfından sayabilir, o zümreye katabilir, onlara verilen mükâfatları bizlere de verebilir.

Biz bunları kazanmaya çalışalım, bu bir... İkincisi hanımlarımıza, eşlerimize, çocuklarımıza da teşvikte bulunalım. Onlar da alim olsunlar. Onlar da dînî ilimleri öğrensinler. Herkes güzellikleri öğrensin, uygulasin...

Kötü ve günah şeyleri öğrensin, ondan kaçınınsın... “Bu günahdır, bunu yapmayayım!” desin, ortalık düzelsin. Toplum arzu edilen seviyeye gelsin, insanlık gelişsin...

İnsanlar kardeştir, hepsi aynı ananın babanın çocuklarıdır. Böylece dünyada sömürü, cinayetler, öldürmeler, savaşlar, emperyalizm vs. çeşitli şekillerdeki haksızlıklar olmasın... İnsanlar dünyada da, ahirette de mutlu olsunlar, iki cihanda bahtiyar olsunlar.

Allah hepimizi alimlerden eylesin...

Çocuğumuzu da bu yolda yetiştirmeye muvaffak eylesin... Cumanız mübarek olsun...

Nice mutlu günlere, Allah-u Teâlâ Hazretleri hepimizi sıhhatle, afiyetle eriştirsın...

Aziz ve sevgili seyirciler ve dinleyiciler!
Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŐAN

02. 05. 1997 - İstanbul

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

